

Madam Curie Değil Maria Kürü Üzerine Bir Film A Movie About Not Only Madam Curie But Maria Cure

Işıl Çobanlı Erdönmez¹

YORUM / ELEŞTİRİ / COMMENTARY - CRITICISM

Gönderim Tarihi: 05.01.2023 | Kabul Tarihi: 21.03.2023

Özet

“*Radyoaktivite*” (2019) adlı yaşam öyküsü filmi, Madam Curie olarak bildiğimiz ünlü bilim insanı, Nobel ödüllü Maria Curie’nin hayatına odaklanmaktadır. Maria’nın yaşamını hem toplumsal roller hem de kadın bir bilim insanının duruşu açısından yansıtmaktadır. Metinlerarası tür analizi olarak baktığımızda, kültür sunumu olarak kitlesel tarzı nedeniyle eleştirel metin incelemesi, feminist ve toplumsal yaklaşım ile gömülü teori ile aydınlatılmaya odaklanacaktır. Metinlerin doğrusal tek bir izlenim bırakmadığı günümüz toplumunda birden fazla bakış açısının yansıtılması bu anlamda gereklidir. Konunun yeniden-üretimi de sinema dilinde görüldüğünden gerçekçi anlatım yerini kurgulu anlatıma bırakmaktadır. Bu göstergebilimsel yaklaşım da sahne geçişlerinde kendini gösterebilmektedir. Kısmen durumlarda anlam arayışı, metinlerarası ifadenin önüne geçebilmekte, medya bir araç olarak izlerkitleye duygu aktarımını geçirebilmektedir. 1900’lü yılların başında bilimle uğraşmak için gerekli kaynak, zaman ve ortam zaten kısıtlıyken; bir de üstüne bir kadın olarak bu duruşun içinde tutunmaya çalışması, Maria Sklodowska’yı tek başına mücadele edeceği bir döneme yönlendirirken, film akışı içinde kronolojik olarak bu geçişleri görmekte ve toplumsal yansımalarını iletmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sinema, Kadın Çalışmaları, Kültür Kuramı, Radyoaktivite, Dünya Savaşı*

Abstract

The life story film "*Radioactivity*" (2019) focuses on the life of the famous scientist, Nobel Prize winner Maria Curie, known as Madam Curie. In this sense, it reflects Maria's life in terms of both social roles and the stance of a female scientist. When we look at it as intertextual genre analysis, critical text analysis will focus on enlightening with a feminist and social approach and embedded theory because of its mass media side as a cultural presentation. Within today's society, where the texts do not leave a single linear impression, it is necessary to reflect more than one point of view. Since the reproduction of the subject is also seen in the language of movies, realistic narration leaves its place to fictional narration. In this sense, the semiotic approach can also show itself in scene transitions. The search for meaning can prevent intertextual narration, and the media can transmit emotion to the audience as a mass affect. In the early 1900s, when the necessary resources, time and environment to deal with science were already limited; on top of that, her effort to hold on to this stance as a woman; guides Maria Sklodowska to a period in which she will struggle alone, while she sees these transitions chronologically in the film flow and conducts their social reflections.

Keywords: *Film Studies, Women Studies, Cultural Teory, Radioactivity, World War*

¹Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi, isilcobanlı@gmail.com. Orcid: 0000-0001-7736-1910

Madam Curie Değil Maria Kürü Üzerine Bir Film

Marie Curie'nin yaşam öyküsünün aktarıldığı *Radyoaktivite* filmi; soyadının "cure" kelimesinin karşılığı olan tedaviye denk gelmesi nedeniyle, izlerkitlede yeni bir pencere açmıştır. Türkçe'deki karşılığında kür kelimesi de Latince kökenli ama o da Curie soyadından gelmemektedir, Fransa'da radyoterapi ya da kanser tedavilerine Curie terapi tam anlamındaki gibi olmasa da benzer kökten gelmektedir. Kendisinin zaten gerçek adı da ne Marie ne de Curie. Maria Sklodowska'dır kendisi. *Radyoaktivite* (2019) adlı yaşam öyküsü filmi, Maria'nın yaşamını hem toplumsal roller hem de kadın bir bilim insanının duruşu açısından yansıtmaktadır. Filmin yönetmeni, *Persepolis* filmiyle (2007) bilinen yönetmen Marjane Satrap; Maria'yı canlandıran oyuncu ise Rosamund Pike'dir. Uyarlama olarak *Radioactive: Marie & Pierre Curie: A Tale of Love and Fallout* eserinden uyarlanmıştır.

1900'lerin başı dünyanın hemen her yerinde sıkıntılarla geçerken, özellikle kadınlar için kendi kimliklerini ifade edip ayakta durabilmeleri için çok daha zor olmuştur. Polonya doğumlu Maria Sklodowska, bilime olan ilgisinin gerisinde kalmaz ve Paris / Fransa'ya gelerek burada yeni bir yaşam kurmak ister. O dönemde bilimle uğraşmak için gerekli kaynak, zaman ve ortam zaten kısıtlıyken; bir de üstüne bir kadın olarak bu duruşun içinde tutunmaya çalışması, Maria'yı tek başına mücadele edeceği bir döneme yönlendirir.

Elementlere olan ilgisi, yeni bir keşfin eşliğinde olduğunu ona hissettirdiği anda bu heyecanının destekleneceğini düşünür ama erkek jargonuyla dolu akademiden hiçbir maddi ya da manevi destek göremez. Hayatın sunduğu tesadüf dalgaları onu Pierre Curie ile tanıştırmaya, bu heyecanını paylaşabileceği kimse olmadan belki de adı duyulmayacaktır. Bir şekilde Pierre ile birbirlerini tamamlarlar ve çalışmalarını sürdürebileceği bir alanı beraber paylaşmaya karar verirler. Bu süreçte yeni bir element olarak sunacağı Radyum ve Polonyum ayrışması sonucunda radyoaktivite heyecanını da beraber deneyimlemek, geliştirmek isterler. Daha önce uranyum içerisinde olduğu keşfedilen toryum maddesine ek olarak radyoaktif radyum ve polonyumu bulmasıyla Maria, kendi ülkesi olan Polonya'nın adından gelen ismi de kullanarak bu yeni buluşa imza atar. Yaratacağı endişeler bir yana; radyoaktif bir dünyada ileriki zamanlarda yaşananların yan paralelde güzel bir sinematografi ile verilmesi filme farklı bir boyut kazandırmaktadır.

Curie'nin Toplumsal Boyutu

Dünyanın birinci ve ikinci dünya savaşlarında çektiği acıya ek olarak insanlık kendisiyle, ataerkil çalışma alanlarıyla ve bilimin karşısındaki karanlık ile nasıl mücadele ediyor filmde görülmektedir. Hiroşima'ya ABD'nin attığı atom bombası, Çernobil felaketi ve kansere aranan tedavi arayışları gibi örnekler, bir kadının yaratacağı çözümle nasıl buluşabilir, bu anlamda her alanda Maria'nın verdiği mücadele büyüktür.

Film dilinde yönetmen artık, Büker'in ifadesiyle bir "yaratıcı" konumunda değildir günümüzde (Büker, 2012, s.20). Dili, görüntüyü, sinematografiyi kurgulayan tüm yönetmenler de artık bu duruşlarından vazgeçerek hem izler kitleleri hem de kendi metinlerinin aktarımını özgür bırakabilir olmuşlardır.

Eşi Pierre'in bu çalışmalar ve belki öncesinden beri vücudunda aldığı hasarlar onu geri dönüşü olmayan bir hayatın sonuna getirirken; her ne kadar Maria güçlü ve daha önce annesinden dolayı aldığı acıları içine atması nedeniyle insanları sevmemeye söz vermiş görünse de eşinin ölümünün ardından çok zorlu bir döneme girer. İki kız çocuğuyla bir yanıyla ayakta kalmaya çalışırken; bir yandan erkek algısındaki üniversite kürsüsünün duygusuzluğu bir yandan savaşın firtına öncesi sessizliği ve bir yandan da yalnızlığını bastırmak istediği çalışma arkadaşıyla beraber olmaya başlaması, onu yine yalnız ve soğuk bir sürece itekler. Ancak bu süreçte özellikle kız kardeşiyle buluşup dertleştiği zamanlarda, bu yaşadıklarından dolayı kendiyi barışık olması ve toplumdan Yahudi olma iddiasıyla, yalnız bir kadın olması nedeniyle eleştirilmeye açık olması karşısında hiç pes etmeyen bir imaja sahip olması, bugünün bakışından bakıldığında büyük bir çabanın sonucudur.

19.yüzyılın ilk yarısında görülen uluslararası dinamik, yapılan çeviriler, geziler aracılığıyla bilgi ve deneyimlerin dolaşıma girmesi, fikir alışverişlerinin artmasına ve feminist yorumların medyada ve topluluklar arasında görünür olmasına olanak vermeye başlamıştır (Rocheftort, 2020, s. 41). İki ayrı dünya savaşı ve siyasal hareketlerden de etkilenen feminist mücadele; zaman geçtikçe uluslararası politikaları daha çok gündemine almaya ister istemez dahil olmuştur.

Özne meselesi, feminist kültür için büyük önem taşımaktadır çünkü hukuki özneler istisnasız belli dışlayıcı pratikler yoluyla üretilmektedir. Fakat bu pratikler siyasetin hukuki yapısının kurulmasıyla gözden kaybolmaktadır. Butler'a göre; hukuki iktidar, sadece temsil ettiğini öne sürdüğü şeyi kaçınılmaz olarak üretmektedir. Dolayısıyla, yasa tarafından sahip çıkıldığı düşünülen özne, öz kavrayışını yitirerek, düzenleyenlerin hegemonyası altına girmektedir (Butler, 2018, s. 45). Bu anlamda feminist hareket, kendi adına konuşlandırılan yapıyı sorgulamalı ve mücadelesini onun adına yapanlarla değil, kendi kendine oluşturmalıdır.

Görsel haz bağlamında özellikle sinemasal imge ile dişil öznellik arasında bir bağlantı olduğunu belirten Smelik'e göre, imgeye öncelik veren bir görsel üslup, tekinsiz psişik sapmalara olanak sağlayabilir. Dolayısıyla görsel haz, artık anlatıya ve onun yan yapıları olan dikiz ve fetişist yöntemlere bağımlı olmaktan olayı kurtarır. Görsellik doğallaşmış bir yöntem olarak sunuldukça, anlatılar imgeleşmekten kurtulmuş gibi görünür (Smelik, 2008, s.145). Ama aslında kurtulmaz. Bu imgelerin okunuşları, kadının toplumsal cinsiyet temsilinde daha da dikkat çekici duruma gelmiştir. Görsel ile desteklenen veriler, anlamı değiştirmekten dinamik faydacı anlayışlara dek uzanan farklı üretimlere neden olabilmektedir.

Farklı temsiller birbirlerine eklemlenerek, dünyaya, topluma, insanlara bakış açısını şekillendirir. Bu temsil, sürekli yeniden üretilirken; kolektif olduklarında stereotip ya da tek tipleştirme denilen etken kuşaklar arası görünümlemlerle yenilenmektedir (Tanrıöver, 2012, s.155). Hem gerçekte temsil arasında hem de biz ile "öteki" arasında bir çatışma yaşamamıza neden olduğunu belirten Tanrıöver'e göre; ırkçılık ve ayrımcılık araştırmalarında önyargıları yıkma gerekliliği doğmuştur. Bu nedenle kadınların nasıl temsil edildiği medya ürünlerinde çok önem teşkil etmektedir. Bu da belki sıradan anlayışın ve ataerkil dayatmanın önündeki kadının toplumsal dayanışma duruşunu gözler önüne daha çok sermektedir.

Bu süreçte Maria'yı tekrar ayağa kaldıran kendi gibi inatçı, bilime meraklı ve akıllı büyük kızı Irene'in dünya savaşı sırasında yaşanan büyük yıkıma karşı annesinden yardım istemesi oluyor. Maria'nın tek başına Nobel'e ikinci kez –bu kez Kimya dalında- aday gösterilmesi sırasında küçük bir kız olarak başarısını gözlemleyen, İsveçli feminist kadın hareketinin onu yalnız bırakmadığını da belki deneyimleyen Irene (*Queen's Gambit*'ten bildiğimiz Anya Taylor Joy), büyüdüğüde annesinin yolundan radyoaktiviteyi geliştirerek yaşama tutunmayı da başaracaktır. Anne-kız birinci dünya savaşı sırasında bir milyon yaralı ve teşhis edilemeyen vakadaki insana röntgen tekniğinin avantajıyla altyapı sağlayan, cephede bizzat bulunarak Maria'nın hastane fobisini de yenmesine neden olan zorlu bir süreçte el ele mücadele etmiş oluyor.

Öte yandan üniversiteden fon alamadığı için Nobel ödülleri dahi geri iade etmeyi düşünen Maria, arkasından gelen kızının da liderliğinde bayrağı ona bırakıyor desek yanlış olmaz. İşte böylesine zorlu bir süreçte çabasıdan, eğitimden, bilime adanan bir ömürden vazgeçmeyen, ancak bir yandan kadın olmayı da asla kenara koymayan, çocukluğunda yaşadığı acılara karşın ailesine sahip çıkmaktan vazgeçmeyen soyadı gibi Curie, özünde çözüm ve sonuç odaklı olmaktan hiç vazgeçmemiştir.

Sonuç

Sinematografik olarak gerçekçi anlatımı, kültürel, toplumsal ve duygusal kodlarıyla harmanlayan ve anlamı arttıran yapım, bu süreçte sinemanın dilinden faydalanmıştır denilebilir. İletişim araçlarının ve internetin görsel olan her şeyi daha yaygın kullanması, görselliğe yaslanarak varlığını sürdürmesine, dolayısıyla bu konuların çoklu perspektiflerle ele alınmasına neden olmuştur (Çakır, 2014, s. 158). Tüm bu varoluşa görsel kültür tanımlamasıyla karşılık veren Çakır'a göre, bu alan sürekli hareket halinde olan bir alternatiftir.

Çoğunluk olmamasından dolayı toplumsal duruşunda da mücadele vermesi gereken Maria'yı, buluşlarıyla, insanlığa katkısıyla, gelecek genç kadın bilim insanlarının önünü açmasıyla, sınır tanımayan eşit bir sınıf ve toplum düşüyle unutmak mümkün değildir. Bu anlamda sinemasal kapanışta da bu değerlerin vurgulanmasıyla kurgu harmanlanmıştır. Zaman doğrusal değil derken iddia edilen şey tam da bu olsa gerek; o dönemde onunla beraber yaşamış gibi hisseden, biraz olsun çığır açmaya daha çok uzun ama güzel bir yolu olan tüm karakterlerin zihnini açıcı bir yapım olması nedeniyle, yapımlar arasında yerini almıştır. Hem kültürel hem de kadın temsili açısından sonrasında da sürece katkısının zincir etkisi yaratacağı şüphesizdir.

Filmin Künyesi

Tarihi: 2019

Ülke: UK (United Kingdom; Birleşik Krallık)

Yönetmen: Marjane Satrap

Senarist: Jack Thorne

Oyuncular: Rosamund Pike, Sam Riley, Anya Taylor Joy

Türü: Biyografi / Drama

Süre: 109 dakika

Ödüller:

2019 Toronto Uluslararası Film Festivali Gala Film

2020 Barcelona-Sant Jordi Uluslararası Film Festivali En İyi Kadın Oyuncu Ödülü

2021 Kadın Film Eleştirmenler Birliği Ödülleri En İyi Eşitlikçi Toplumsal Cinsiyet Adayı

Kaynakça

Andrew, J. D. (2010) Büyük Sinema Kuramları, Çev. Zahit Atam, İstanbul: Doruk Yayınları

Bazin, A. (2000) Sinema Nedir? Çev. İbrahim Şener, İstanbul: İzdüşüm Yayınları

Butler, J. (2018) Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin alt üst Edilmesi, çev. Başak Ertür, İstanbul: Metis Yayınları

Büker, S. (2012) Sinemada Anlam Yaratma, 2.Baskı: İstanbul, Hayalperest Yayınevi

Çakır, M. (2014) Görsel Kültür ve Küresel Kitle Kültürü, Ankara: Ütopya Yayınevi

IMDB (2020) Radioactivity, erişim: <https://www.imdb.com/title/tt6017756/>

Kracauer, S. (2015) Film Teorisi: Fiziksel Gerçekliğin Kurtuluşu, Çev. Özge Çelik, İstanbul: Metis Yayınları

Rocheffort, F. (2020) Feminizmler Tarihi, çev. Özlem Altun, İstanbul: Sel Yayıncılık

Smelik, A. (2008) Feminist Sinema Ve Film Teorisi: Ve Ayna Çatladı, Çev. Deniz Koç, İstanbul: Agora Kitaplığı

Tanrıöver, H. (2012) "Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri", Der.

Sevda Alankuş, Kadın Odaklı Habercilik içinde, İstanbul: Bianet, İps İletişim Vakfı Yayınları.